

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Гайналь Т.О.

**Методичні рекомендації з підготовки курсових робіт: Для студентів
напряму підготовки 054 «Соціологія»**

Івано-Франківськ

Симфонія форте

2017

УДК 371.385.5:1

ББК 87я73

Г14

Рецензенти:

Дойчик М.В., завідувач кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, канд. філос. наук.

Даниляк Р.П., доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, канд. філос. наук.

Розглянуто і рекомендовано до друку кафедрою філософії, соціології та релігієзнавства філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Протокол №1 від 28 серпня 2017 року.

Гайналь Т.О.

Г 14 Методичні рекомендації з підготовки курсових робіт: Для студентів напряму підготовки 054 «Соціологія» / Т.О. Гайналь. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. – 44 с.

В «Методичних рекомендаціях» викладені формальні та змістовні вимоги до виконання курсових робіт студентами напряму підготовки 054 «Соціологія». Містяться поради щодо підготовки, написання, оформлення та захисту роботи.

УДК 371.385.5:1

ББК 87я73

© Гайналь Т.О., 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	5
2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ	10
3. ФОРМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КУРСОВИХ РОБІТ З СОЦІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	15
4. ЦИТУВАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ДЖЕРЕЛ	17
5. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	25
ДОДАТКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	44

ВСТУП

Курсова робота – це різновид письмової позааудиторної самостійної індивідуальної роботи, яка є обов'язковою для виконання всіма студентами.

Метою курсової роботи, в першу чергу, є засвідчення студентом:

1. наявності навичок ведення самостійної пошукової роботи;
2. вміння опрацьовувати першоджерела та коментаторську літературу;
3. здатності організовувати свою працю;
4. якісних, систематизованих, впорядкованих знань з тієї чи іншої галузі знання;
5. розуміння взаємозв'язку між структурними елементами дослідження;
6. акуратності в дотриманні формальних вимог.

Курсова робота виконується один раз на рік студентами III та IV курсів згідно з графіком, затвердженим відповідною кафедрою, а також із визначеної кафедрою тематики. Студентам надається право пропонувати власні теми курсових робіт за умов узгодження з керівником.

Пропоновані «Методичні рекомендації» містять як формальні, так і змістовні вимоги до курсових робіт з соціологічних дисциплін, поради щодо збору та опрацювання необхідних матеріалів, пояснення тих аспектів оформлення курсової роботи, які зазвичай викликають у студентів найбільші труднощі, а також приклади вірного та невірного викладу й реалізації формальних правил (для спрощення орієнтації приклади подаються курсивом).

1. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Процес виконання курсової роботи поділяється на наступні етапи:

1. Підготовка до написання.
2. Робота над текстом.
3. Оформлення курсової роботи.
4. Захист курсової роботи.

Підготовка до написання курсової роботи передбачає здійснення студентом наступних дій:

1. Вибір теми курсової роботи зі списку, затвердженого кафедрою або узгодження власної теми з науковим керівником. Такий вибір чи узгодження здійснюються впродовж першого семестру та реалізуються у вигляді написаної студентом та завізованої керівником заяви на ім'я завідувача кафедри, в якій вказується сформульована тема та прізвище керівника (див. Додаток 1.).
2. Підбір літератури з теми.
3. Узгодження з керівником графіка опрацювання літератури, підготовки орієнтовного плану, чорнового варіанту роботи, написання та оформлення чистовика курсової роботи.

Якщо студент має бажання запропонувати власну тему курсової роботи, то бажаним є підготувати для наукового керівника короткий (розміром до одного стандартного аркуша) проспект роботи наступного зразка (див. Додаток 3.):

- кілька варіантів формулювання теми;
- орієнтовна структура (план) роботи;
- основна проблема (проблеми), вирішення якої пропонується у роботі (тобто, відповідь на питання: «Наскільки актуальною є запропонована тема та які труднощі наукового пізнання чи соціальної практики дозволяє подолати її розкриття?»);
- короткий опис змісту роботи, тобто, розгорнута відповідь на питання: «Про що я писатиму в курсовій роботі?», який повинен бути «прив'язаний» до пунктів орієнтовного плану;
- орієнтовне коло літературних джерел (вказівка на імена дослідників, праці яких плануються до розгляду, або на самі конкретні праці, якщо є така змога).

Такий проспект служить обґрунтуванням того, що студент усвідомлює зміст власної роботи, а також допомагає науковому керівникові максимально вдало та адекватно сформулювати остаточний варіант теми.

Тема роботи, яку пропонує студент, має відповідати наступним критеріям. Вона повинна бути:

- а) не надто *широкою*:

(наприклад, помилкою є, якщо студент пропонує тему: «*Методологія соціологічного дослідження*», оскільки методологічна складова соціологічного знання є дуже

складною та різноманітною, що неминуче приведе до неповного розкриття теми в кінцевому підсумку);

б) не надто вузькою, спеціалізованою:

(наприклад, тема: «Особливості метричної шкали рівних інтервалів» може бути лише невеликим структурним елементом курсової роботи (зокрема, підрозділом розділу, присвяченого шкалам взагалі), який забезпечуватиметься невеликою кількістю літературних джерел);

в) такою, що має *пряме* відношення до дисципліни, з якої виконується курсова робота:

(наприклад, тема «Соціальні ідеї діалогу Платона «Держава» не є придатною для роботи з соціологічних дисциплін, хоча може бути запропонованою для курсової з соціальної філософії);

г) забезпечена необхідним літературним матеріалом (тобто, джерела, які студент планує використовувати для написання роботи, повинні бути наявні у достатній кількості, фізично доступні для опрацювання (до прикладу, в місцевих бібліотеках чи в Інтернеті), написані мовою, якою володіє виконавець курсової):

(зокрема, тема «Трансформація принципів класичної соціології знання у герменевтичній соціології знання Йо Райхертца» буде важкою для розкриття внаслідок відсутності як перекладів українською мовою праць Й.Райхертца, так і оригінальних його творів у місцевих бібліотеках);

г) такою, що чітко фіксує *проблему*. Така вимога лише бажана, оскільки курсова робота є, в першу чергу, навчальною, а не науковою, тобто, покликана допомогти студентові відпрацювати свої вміння та навички на вже адаптованому матеріалі:

(наприклад, студент зробить помилку, сформулювавши тему так: «Економічний детермінізм класичного марксизму», оскільки подібна постановка є занадто очевидною та не пропонує нового погляду на марксизм).

При підборі літератури з теми студентові слід керуватися наступними принципами:

- принцип академічності (науковості), який передбачає, що джерела повинні мати визнаний статус наукової літератури:

(зокрема, при написанні курсових робіт зі соціології не варто робити посилання на періодичні видання, брошури та книги, що випускаються масовим тиражем (до прикладу, газети, що публікуються за рахунок приватних чи громадських коштів, агітаційні брошури, матеріали релігійних громад, мистецьких об'єднань, аматорських спілок чи опубліковані авторським коштом без належного

рецензування тощо. Такі джерела слід використовувати лише в тому випадку, якщо вони самі є предметом аналізу курсової та це передбачено завданнями роботи); Інтернет-публікації без вказування авторства та посилань на джерела; реферати, огляди, конспекти, повідомлення, що мають навчальний чи розважально-популярний характер тощо);

- принцип аналітичності: використовувати в курсовій роботі навчальні джерела (підручники, посібники, адаптовані хрестоматії, словники, енциклопедії тощо) слід лише тією мірою, якою це необхідно, тобто, такі джерела **не повинні** становити **основу** джерельної бази. Таким чином, основний акцент студент повинен робити на першоджерелах, монографіях, статтях та повідомленнях у наукових журналах та збірках, статистичних даних тощо;
- принцип авторитетності джерела: слід обов'язково брати до уваги класичні з точки зору розгляду тієї чи іншої проблеми праці, а не обмежуватися доступними автору маловідомими публікаціями;
- принцип актуальності (новизни): бажано користуватися найновішими джерелами (наприклад, приводити останні за часом публікації дані соціологічних досліджень), а також враховувати можливість кон'юнктурного (з точки зору тих чи інших політичних, ідеологічних, культурних обставин) тлумачення розглядуваної автором проблеми;
- принцип повноти (паритетності): дотримуватися співвідношення першоджерел та коментаторської літератури, тобто, не будувати курсову роботу лише на одному із різновидів. Цей принцип також передбачає, що студент повинен використовувати достатню кількість джерел, дотримуватися пропорційності у цитуванні, за умови цитування джерел іноземними мовами не нехтувати вітчизняними дослідженнями;
- принцип демаркації: слід відділяти першоджерела від коментаторської літератури, яка містить оцінку та інтерпретацію матеріалу, викладеного у першоджерелах;
- принцип альтернативності: брати до уваги не лише ті джерела, які узгоджуються із авторським баченням проблеми, але й ті, що суперечать йому, пропонують альтернативне трактування теми.

Узгодження графіка роботи над курсовою необхідне, в першу чергу, для того, щоб праця над текстом була систематичною, послідовною, без поспіху та допускала можливість внесення необхідних правок. Якість курсової роботи зазвичай забезпечується *неодноразовим* виправленням тексту, уточненням ключових тверджень, складових Вступу (мети, предмета, об'єкта тощо), збагаченням тексту новими матеріалами, які не потрапили в поле зору студента на початковому етапі

підготовки тощо. Також наявність графіка дисциплінує виконавця, забезпечує вчасне закінчення роботи над текстом.

Робота над текстом курсової роботи передбачає, передусім, опрацювання джерел. Для того, щоб таке опрацювання було ефективним, студент повинен усвідомлювати, *що саме* він хотів би відшукати у текстах, які читає. А тому доцільним видається розпочати ознайомлення з проблемою зі словникових та енциклопедичних повідомлень по темі, матеріалів, які містяться у навчальній літературі тощо. Таким чином студент має змогу:

- по-перше, одержати деяке цілісне уявлення про проблему;
- по-друге, з'ясувати найбільш поширені та традиційні погляди на неї;
- по-третє, укласти категоріально-поняттєву схему проблеми (тобто, засвоїти внутрішні зв'язки між її складовими);
- по-четверте, виявити, хто саме займався проблемою, тобто, сформувати джерельну базу власного дослідження.

Таке попереднє «входження» у тему корисне тому, що опрацьовуючи в подальшому інші тексти (зокрема, першоджерела), студент значно полегшить собі роботу, знаючи, на *що саме* він повинен звернути увагу. В процесі може навіть з'ясуватися, що деякі праці (особливо, наукові статті), попри те, що в їхніх назвах чи анотаціях до них фігурують використовувані студентом у курсовій імена та поняття, не потребують до себе звернення, оскільки акцентують на колі тих проблем, які не мають прямого стосунку до розглядуваної ним:

(наприклад, при написанні курсової роботи на тему, пов'язану зі соціологією знання М.Шелера, студентові не обов'язково залучати до розгляду деякі статті, що аналізують ідеї його філософської антропології, навіть попри те, що зв'язок між соціологією знання та антропологією німецького автора можна прослідкувати).

Методика опрацювання текстів залежить від особистих звичок студента, але в цьому процесі слід дотримуватися наступних принципів:

1. Старанно фіксувати бібліографічний опис джерел. Докладніше мова про це йтиме у розділі 4.
2. Старанно вивіряти цитати (за умови конспектування джерел). Для того, щоб в майбутньому цитати не були спотвореними, їх потрібно фіксувати мовою оригіналу. Якщо студент випускає деяку неважливу з його точки зору частину цитати, у тексті це слід позначати трьома крапками. Також важливо відділяти прямі цитати (брати їх у лапки) від непрямих, а також авторський текст від власних коментарів. Більш докладно особливості цитування пояснюватимуться у розділі 4.
3. Уважно слідкувати за нумерацією сторінок джерела, яке опрацьовується (оскільки необхідна цитата може починатися на одній сторінці, а закінчуватися на іншій).

4. Зберігати повну електронну адресу Інтернет-публікації. Бажаним також є фіксація дати, коли було здійснене її збереження (опрацювання), оскільки з часом деякі публікації вилучаються із мережі.
5. Прагнути встановити зв'язки між різними публікаціями, тобто, в процесі конспектування джерел здійснювати первинну обробку матеріалів. Для цього слід залишати «поля», призначені для позначок, коментарів, нахрестних посилянь тощо.
6. Рубрикувати цитати, тобто, відносити їх до того чи іншого пункту орієнтовного плану або категоріально-поняттєвої схеми курсової роботи.

Після того, як опрацювання джерел завершено, студент одержує певний підготовлений матеріал, який сам по собі ще не може вважатися курсовою роботою. Завдання, яке тепер слід вирішити – це розташувати відповідні цитати різних авторів у послідовності, яка відповідала б логіці розгляду предмету курсової роботи, її поняттєво-категоріальній схемі. Зрозуміло, що чим стрункішою та зв'язнішою буде така послідовність, тим аргументованішою буде робота студента.

У свою чергу, пов'язування між собою цитат повинно бути:

- по-перше, творчим, а не механічним. Це означає, що зв'язки між цитатами далеко не завжди є очевидними і завдання студента полягає якраз у тому, щоб відшукати (та навіть сконструювати) їх;
- по-друге, критико-аналітичним, а не описовим. Це передбачає, що студент не просто відтворює вилучені з цілісності текстів фрагменти інших авторів, а намагається розтлумачити та оцінити ті чи інші твердження, з'ясувати їхній, можливо, прихований зміст, співставити (порівняти) різні позиції тощо;
- по-третє, узгодженим із найважливішими структурними елементами курсової роботи, а не хаотичним, не випадковим. Тобто, на етапі роботи над текстом студент повинен мати певне уявлення про те, *що* він досліджує, *якого результату* очікує, *якими шляхами* можна забезпечити досягнення такого результату. Слід мати на увазі, що поширеною помилкою при написанні курсових робіт є залучення цитат, які не мають прямого відношення до суті (частіше за все таке залучення пов'язане із прагненням виконавця виконати формальні вимоги до курсової, зокрема, щодо її обсягу; однак, потрібно брати до уваги, що змістовні характеристики тексту завжди важливіші, ніж формальні). Щоб уникнути такої помилки, студент повинен мати уявлення про такі складові курсової роботи, як мета, завдання, об'єкт, предмет, висновки.

Більшість цих складових містяться у Вступі до курсової, але їхнє формулювання визначає зміст всієї роботи. Традиційно Вступ оформляють вже тоді, коли сама робота завершена, але таке оформлення полягає в уточненні та переформулюванні тих *орієнтовних* мети, завдань, об'єкта, предмета тощо, які були визначені ще на початковому етапі праці над курсовою. Тому слід детально розглянути ці та інші складові структури курсової роботи.

2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Структурними елементами курсової роботи є:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст (план) курсової роботи.
3. Вступ.
4. Розділи та підрозділи (іноді також підрозділи поділяються на пункти чи параграфи).
5. Висновки.
6. Список використаної літератури.
7. Додатки (за потреби).

Деякі з цих складових (Титульна сторінка (див. Додаток 4.), Зміст (див. Додаток 5.), Список літератури) більшою мірою регулюються формальними вимогами до курсової, тоді як для решти визначальними є змістовні.

У свою чергу, в межах згаданих структурних елементів можна визначити їхню власну (внутрішню) структуру. Найбільшою мірою сказане стосується Вступу до курсової роботи, який слід розглянути докладніше.

Вступ до курсової роботи повинен складатися з:

- Актуальності
- Ступеня розробки проблеми
- Мети
- Завдань
- Об'єкта
- Предмета

Актуальність теми – це, в першу чергу, обґрунтування студентом власного права виконувати курсову роботу на підставі важливості для наукового пізнання або соціальної практики питань, які в ній висвітлюються. Актуальність не є лише формальною складовою Вступу, а тому не можна нехтувати її важливістю. Чітке, лаконічне та несуперечливе обґрунтування актуальності роботи свідчить про те, що студент усвідомлює проблему, яку намагається вирішити у курсовій. При визначенні актуальності студентові слід мати на увазі наступне:

а) Потрібно обґрунтовувати актуальність **предмета** дослідження:

Тобто, якщо предметом дослідження курсової роботи під назвою «Роль інтелектуалів у соціології знання К.Маннгейма» може бути названа значущість, приписувана інтелектуалам, то й актуальність повинна стосуватися саме цього поняття, а не, до прикладу, актуальності соціології знання К.Маннгейма. Логіка міркувань в цьому випадку наступна: у своїй творчості К.Маннгейм здійснив таку інтерпретацію ролі інтелектуалів, яка може бути ефективно застосована до оцінки сучасної ситуації.

б) Актуальність теми бажано визначити в трьох аспектах: по-перше, в чому полягає значущість аналізу зазначеної проблеми для світової та вітчизняної науки, по-друге, для соціальної практики загалом та по-третє, конкретного типу відносин (економічних, культурних, політичних тощо).

Зокрема, тема курсової роботи «Поняття стереотипу в теорії громадської думки В.Ліппмана» є актуальною, по-перше, з огляду на недостатній рівень опрацювання цієї проблеми вітчизняними дослідниками, по-друге, у зв'язку з появою нових різновидів стереотипів у соціальному житті на початку XXI ст., та, по-третє, із включеністю певних сфер соціального життя України до світового контексту та, як наслідок, актуалізацією нових стереотипів у вітчизняному просторі.

в) В актуальності не варто: цитувати авторитетів (оскільки вона – це власний доробок студента, який засвідчує розуміння ним самим доцільності аналізу); перелічувати праці соціолога чи соціологів, творчість яких досліджується; називати періодичні видання, де були опубліковані ті чи інші матеріали (для цього існує список літератури).

г) Актуальність не повинна бути написана метафоричною мовою (художній стиль викладу), тобто, текст слід подавати якомога конкретніше, чіткіше, можна навіть сказати, «сухіше». Це означає, що студентові не слід уникати усталених зворотів, іноді навіть «канцеляризмів» тощо.

г) Лаконічність актуальності: тема може бути актуальною в багатьох аспектах, але акцентувати варто на найважливіших та найпродуктивніших для вирішення проблем, які підіймаються у курсовій. Загальна формальна порада до обсягу актуальності – до 2 / 3 стандартного аркуша (A4).

Ступінь розробки проблеми – це коротка характеристика основних (чи традиційних) підходів до проблеми, що підіймається у курсовій, або перелік найвідоміших її рішень. Цей пункт Вступу укладається на основі джерел, які опрацьовані студентом та зафіксовані у Списку літератури. Таким чином, що відповідальніше підійшов студент до опрацювання джерельного матеріалу, тим повнішим та багатограннішим буде висвітлення теми.

При викладі цього пункту Вступу слід уникати поширеної помилки, суть якої у тому, що студент згадує *усіх* авторів, що входять до Списку літератури. По-перше, це може суттєво збільшити обсяг Вступу (якщо джерельна база є багатою), в чому зовсім немає потреби. По-друге, студентові не уникнути повторів, оскільки позиції певних авторів можуть співпадати, бути дуже близькими чи доповнювати одна одну. Нарешті, по-третє, деякі праці є несуттєвими з точки зору проблеми, яка аналізується у курсовій роботі, але включені до Списку літератури як джерела цитат. Технічно такої помилки можна уникнути, *погрупувавши найважливіші* (в кількості 10-15 позицій) праці відповідно до того, якого аспекту проблеми вони торкаються, або, як варіант, для вирішення яких завдань використав їх студент.

Наприклад, автори А., В. та С. аналізують проблему під кутом зору Т., у джерелах Е., І., К. та М. акцент робиться на аспекті У., а праці О. та Р. тлумачать тему, виходячи з позиції Х.

Умови лаконічності, конкретності та чіткості стосуються і такого огляду, тому загальна формальна порада до обсягу цього пункту Вступу – до 2 / 3 стандартного аркуша (А4).

Важливо, що після такого короткого огляду джерел студент повинен зробити підсумок, в якому зафіксувати, що, на його думку, не знайшло належного відображення в опрацьованій літературі. Таким чином студент легітимізує *власне* право на дослідження теми і може логічно перейти до формулювання мети своєї роботи.

Мета роботи є ключовим пунктом не лише Вступу, але всієї курсової, оскільки прямо пов'язується з темою, завданнями, розділами та підрозділами, висновками. Разом із тим, з формулюванням мети зазвичай виникають найбільші труднощі.

Мета, по суті, відповідає на питання, *чого* студент бажає досягти своїм дослідженням, *що* є очікуваним результатом. **Типовою** помилкою при визначенні мети є вказівка на *шлях* її досягнення. Тобто, щоб уникнути такої помилки, мета **не** повинна містити слів «проаналізувати», «дослідити», «обґрунтувати» тощо. Замість цього студентові слід дати відповідь на питання «*Заради чого я аналізую, досліджую, обґрунтовую?*».

Наприклад, *мета роботи на тему «Зміст конструктивізму соціології науки Б.Латура» може бути сформульована наступним чином: «Метою роботи є принципи, згідно з якими відбувається продукування знання вченими, виявлені соціологією науки Б.Латура».*

Мета не повинна виходити за межі теми, тобто, бути ширшою. Недоліком також вважається надто вузьке формулювання мети. Формальною вимогою до цього пункту Вступу є лаконічність формулювання, одним реченням.

Завдання прямо пов'язані із метою роботи та є, по суті, її конкретизацією. В цьому пункті студент коротко накреслює схему дій, за допомогою яких має намір досягти мети. Завдання формулюються з використанням таких слів, як «виділити», «проаналізувати», «встановити», «довести», «аргументувати», «виявити», «дослідити», «обґрунтувати» тощо. Важливими вимогами до завдань є:

- завдання не повинні виходити за межі обсягу мети (претендувати на дещо більше, ніж сформульовано в меті);
- вони не повинні дублювати одне одне;
- їхні кількість та зміст повинні узгоджуватися із пунктами плану (розділами та підрозділами) (тобто, завдання 1 реалізується у Розділі 1, завдання 2 – у Розділі 2 і т.д.);

- їхні кількість та зміст повинні узгоджуватися із прикінцевими Висновками (тобто, підсумком (висновком) 1 є вирішення завдання 1, підсумком (висновком) 2 є вирішення завдання 2 і т.д.).

Об'єкт – це частина дійсності (явище, процес, річ), яка досліджується студентом. Важливо відзначити, що об'єкт існує дійсно, а не є конструкцією уяви дослідника, він має певне матеріальне вираження (наприклад, зафіксований документально). Об'єкт прямо пов'язаний із темою курсової роботи, її метою, завданнями та, врешті-решт, висновками.

До прикладу, при написанні курсової роботи на згадану вище тему «Зміст конструктивізму соціології науки Б.Латура» об'єктом виступатиме концепція Б.Латура.

Ще однією складовою, що системно узгоджена із об'єктом, є предмет. Предмет – це та частина об'єкта, яка безпосередньо цікавить дослідника та аналізується у роботі. Найчастішою помилкою при формулюванні предмета є те, що він виявляється ширшим за обсягом, ніж об'єкт. Щоб уникнути такої помилки, слід уявляти співвідношення об'єкта і предмета по аналогії зі співвідношенням цілого та частини.

Вже згадана курсова робота своїм предметом буде мати підхід Б.Латура до процесу конструювання знання вченими.

Також слід вказати на важливі змістовні вимоги до інших складових курсової роботи.

Зокрема, при формулюванні Змісту роботи слід брати до уваги наступні рекомендації:

- кількість розділів та підрозділів не повинна бути надто великою (чи навпаки): оптимальним варіантом є 2-3 розділи з двома-трьома підрозділами в кожному;
- назви розділів та підрозділів повинні бути лаконічними, формулюватися за допомогою однозначних понять та фраз (наприклад, категорично не рекомендується використовувати метафори, жаргонізми, маловживані слова, вузькопрофесійні терміни, архаїзми, фразеологізми та образні вислови, як от приказки, прислів'я, «крилаті» фрази тощо);
- підрозділи повинні підпорядковуватися відповідному розділу, тобто, не виходити за межі проблемного поля чи широти охоплення предмета, як вони окреслені у розділі;
- назви розділів та підрозділів повинні відображати те, про що фактично йде мова у тексті курсової роботи (це передбачає, що орієнтовний план роботи майже завжди потребує суттєвої корекції з огляду на те, що стало результатом опрацювання студентом джерел).

Основний зміст курсової роботи повинен бути викладеним обґрунтовано, аргументовано, несуперечливо, впорядковано, послідовно. Розділи та підрозділи, по змозі, не повинні суттєво різнитися за обсягом. Слід суворо дотримуватися правил цитування та всіляко уникати плагіату, тобто, не видавати чужий текст, твердження або висновки за власні. З іншого боку, курсова робота має бути самостійною, а, отже, вона не повинна рясніти цитатами. Рекомендована формула, яка відображає оптимальне співвідношення власного тексту та цитованого: *кількість* цитат = кількість сторінок тексту (без титульної сторінки, змісту, списку використаних джерел та додатків) +/- 20 %. Щодо загального *обсягу* цитат, то оптимальним варіантом є такий, коли обсяг цитат не перевищує 25 % загального обсягу тексту.

Кожен розділ повинен закінчуватися короткими – до 2 / 3 стандартного аркуша (A4) – висновками, в яких підсумовується те, про що йшла мова у відповідних підрозділах (тому бажано, що кількість коротких висновків співпадала з кількістю підрозділів). **Важливо** також, щоб у проміжних висновках мова йшла лише про те, що дійсно досліджувалося у розділі, тобто, щоб висновки не виявилися багатшими за сам зміст розділу.

Нарешті, Висновки до роботи мають, по-перше, узгоджуватися (і за змістом, і за кількістю) із завданнями та розділами (**важливо**: висновки до курсової роботи – це не сума проміжних висновків), по-друге, бути чітко та лаконічно сформульовані (їхній обсяг не повинен перевищувати двох стандартних аркушів), по-третє, їх бажано подати не суцільним текстом, а окремими тезами (перше, друге, третє і т.д.).

Решта структурних елементів доцільно розглянути з точки зору *формальних* вимог, які до них ставляться.

3. ФОРМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО КУРСОВИХ РОБІТ З СОЦІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Курсова робота друкується державною мовою машинописним способом (за допомогою принтера) на сторінках білого аркуша формату А4 (210 x 297 мм) з одного боку за такими параметрами:

- редактор: Microsoft Word;
- шрифт: Times New Roman Cyr (кирилиця);
- розмір шрифту: 14 пунктів;
- інтервал між рядками: 1,5;
- розташування тексту на листі (орієнтація): книжкова;
- вирівнювання основного тексту: по ширині;
- поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 25 мм;
- обсяг: 25-30 сторінок основного тексту (без титульної сторінки, змісту, списку використаної літератури та додатків);
- нумерація сторінок: правий верхній кут (першою сторінкою вважається титульна, але номер на ній не ставиться).

Такі структурні елементи курсової як Зміст, Вступ, Розділ 1, Розділ 2, Розділ 3, Висновки, Список використаної літератури, Додатки друкуються з *нової* сторінки кожен, причому, таким чином, щоб між заголовком та самим текстом був пропуск в один рядок. Підрозділи до Розділів не слід починати з нової сторінки, але необхідно відділяти порожнім рядком їхні заголовки від тексту попереднього розділу (зверху) та від власного тексту (знизу).

Зміст, Вступ, Висновки, Список використаної літератури та Додатки **не** нумеруються, тоді як Розділи та Підрозділи мають порядкову нумерацію та оформляються наступним чином:

- розділи: симетрично до тексту (без абзаца) великими літерами та без крапки

(наприклад,

РОЗДІЛ 1

ГОЛОВНІ ПОНЯТТЯ СОЦІОЛОГІЇ ЗНАННЯ К.МАННГАЙМА)

- підрозділи: з абзаца малими літерами без слова «підрозділ» та без крапки

(наприклад,

1.1. Підготовчий етап соціології знання

1.2. Поняття тотальної та партикулярної ідеології).

«Вступ», «Висновки», «Список використаної літератури» та «Додатки» теж пишуться симетрично до тексту (без абзаца) великими літерами та без крапки, тобто, так само як «Розділи».

«Зміст» пишеться посередині великими літерами та без крапки.

Кількість джерел, які використовуються у тексті та присутні у Списку використаної літератури, залежить від теми, але бажано притримуватися такої формули: кількість джерел = кількість сторінок тексту (без титульної сторінки, змісту, списку використаних джерел та додатків) +/- 20 %, тобто, при обсязі роботи у 25-30 сторінок у Списку використаної літератури повинно бути від 20 до 36 джерел. Джерела у Списку розташовуються в суворо *алфавітному* порядку (причому, спочатку джерела кириличним шрифтом, далі – латиницею, і, нарешті, відмінними від них шрифтами, як от: арабським, ієрогліфічним, івритом тощо) та відповідно до вимог бібліографічного опису.

Особливості цитування та оформлення посилань слід розглянути докладніше.

4. ЦИТУВАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ДЖЕРЕЛ

Цитування є невід'ємним та необхідним елементом курсової роботи з будь-якої дисципліни. Правильне використання цитат та належне оформлення цитувань і посилань позитивно свідчать про компетентність виконавця та є важливою складовою при оцінюванні готової курсової роботи.

Цитата – це дослівне відтворення фрагмента деякого тексту. Посилання – це вказівка на місце (текст), звідки було запозичено цитату.

Різновиди цитування (цитат): пряме та непряме, цитування за вторинними джерелами, цитування джерел іноземною мовою, цитування стародруків тощо.

Особливості використання прямих цитат:

а) обов'язково беруться в лапки (такі ж самі, які використовуються у всьому авторському тексті; якщо ж всередині самої цитати теж необхідно взяти дещо в лапки, тоді використовується інакший їхній тип, що схематично виглядає так: «початок цитати «дещо в лапках» завершення цитати») та зберігають усі граматично-стилістичні особливості відтворюваного в цитаті тексту (а також поділ на абзаци);

б) приводяться лише в тому випадку, якщо необхідно відтворити текст зі збереженням усіх відтінків та нюансів (наприклад, при потребі лінгвістичного аналізу тексту; при критиці певних тверджень; за необхідності наведення точних визначень чи характеристик). Це передбачає, що кількість прямих цитат повинна бути незначною;

в) прямі цитати не повинні бути об'ємними (тобто, якщо необхідно відтворити значний обсяг тексту, доцільно подати його через непряме цитування) та, дуже бажано, без скорочень та пропусків;

г) слід уникати цитат, авторство яких є невстановленим (неперевіреною), або тих, що містять загальновизнані твердження (до прикладу, прислів'я, приказки, судження про очевидне тощо) [див. 5, с. 18-20];

г) якщо автору необхідно певним чином акцентувати на деякій частині цитати, він може це зробити, виділивши частину та вказавши на це:

(наприклад: З точки зору Л.Тевено, «проведене Дюркгеймом і Моссом зближення об'єктивного, колективного та практичного *заклало* (курсив наш. – Т.Г.), до появи самого терміну, основу соціології знання...» [8, 18].);

д) якщо є потреба скоротити цитату, або випустити з неї частину тексту, яка не впливає на зміст, то такі скорочення або ж пропуск оформлюються за допомогою пунктуаційного знаку «три крапки», чи, у випадку пропускання речення чи кількох, – наступної сукупності знаків <...>.

Цитування за вторинними джерелами – це не безпосереднє використання певного тексту, а запозичення його з інших джерел, наприклад, з довідкової, навчальної, популярної літератури тощо. Слід зазначити, що такі цитати

допускаються вкрай рідко (наприклад, коли аналізується зміст самого підручника чи енциклопедії; коли першоджерело вважається втраченим чи важкодоступним; коли першоджерело написано іноземною мовою, якою не володіє автор тощо). Окрім того, якщо має місце таке цитування, доцільно вказувати наступним чином [Цит. за: 22, с. 234]. **Важливо**, щоб студент не допускав при такому цитуванні наступних порушень:

- приховування вторинного джерела (коли запозичена з нього інформація подається так, наче запозичена з першоджерел; при цьому даються посилання саме на першоджерела);
- приховування першоджерела (коли запозичена із вторинного джерела інформація приписується автору саме цього джерела – так, наче він сам є її творцем).

Обидва випадки вважаються грубими порушеннями правил цитування та дослідницької етики. Загальна рекомендація в такому випадку: ретельно вивіряти цитати по першоджерелах.

Основні правила при цитуванні джерел іноземною мовою:

- а) прямі цитати наводити лише в тому випадку, якщо автор впевнений у правильності перекладу (в інакшому випадку слід вживати непряму цитату);
- б) при перекладі спеціальних термінів та імен враховувати перекладацькі традиції;
- в) **категорично не рекомендується використовувати засоби електронного перекладу**;
- г) посилання на джерела у Списку використаної літератури подавати **лише** мовою оригіналу (джерела російською мовою – російською, німецькою – німецькою і т.д.);
- г) старанно уникати подвійного перекладу (наскільки це можливо): наприклад, доцільно перекладати українською цитати з праць К.Маннгейма за німецькомовними виданнями, а не за російськими перекладами. Така вимога, щоправда, є, радше, побажанням, та не може братися в розрахунок при оцінюванні студентської *навчально-наукової* роботи, якою є курсова.

При цитуванні джерел, які вийшли друком до реформи письма або на території, якої реформа не торкнулася (україномовні видання до 1918 р., праці, опубліковані в Галичині в міжвоєнний період або ж за кордонами сучасної України тощо), загальною рекомендацією є відтворення тексту згідно з нормами **сучасних** пунктуації та орфографії. Також можна рекомендувати подавати такі цитати непрямо.

Іноді допускається зміна оригінального тексту при цитуванні, а саме, у наступних випадках:

- а) якщо в оригіналі наявна орфографічна чи граматична помилка. В такому випадку слід відтворювати текст без змін, але після неправильно написаного слова ставити знак питання у круглих дужках або ж правильно написане слово у квадратних дужках:

(наприклад, «Вчення К.Маннгейма про тутальну (?) ідеологію...» або

«Вчення К.Маннгейма про тутальну [тотальну] ідеологію...»);

б) якщо в оригіналі наявні скорочення, які можуть бути незрозумілі читачеві (зокрема, таке трапляється при цитуванні рукописів, архівних записів, листування, конспектів тощо). В такому випадку слід взяти в квадратні лапки ту частину, яку автор додає до скороченого слова (слів) у цитаті:

(наприклад: «Вчення К.Маннгейма про тот[альну] ідеол[огію]...»).

Використання посилань обов'язкове у таких випадках:

- при прямому цитуванні фрагментів деякого тексту (в тому числі, ілюстрацій, формул, таблиць тощо);
- при непрямому цитуванні (перепарфразованому, недослівному відтворенні дечого);
- при запозиченні чужих тверджень, формул, ілюстрацій тощо;
- при аналізі змісту інших (наприклад, опублікованих автором раніше) та чужих публікацій;
- при необхідності відіслати читача до публікацій, в яких предмет розглядається більш докладно [див.5, с. 6].

При написанні курсової роботи слід суворо дотримуватися наступного правила щодо цитат та посилань: **в тексті роботи повинні цитуватися лише ті джерела, які містяться у Списку використаної літератури та, відповідно, у Списку використаної літератури повинні міститися лише ті джерела, які прямо чи непрямо цитуються у тексті.**

Посилання на джерела в тексті позначаються після цитати у квадратних дужках наступним чином: [22, с. 45], де 22 – це номер джерела у Списку, а с. 45 – цитована сторінка джерела. **Важливо: вказувати сторінки цитованого джерела є обов'язковою вимогою.** Єдиним винятком може бути те, що джерело не цитується прямо, а студент викладає власними словами позицію, вміщену у ньому. В останньому випадку слід оформляти це так: [див. 22]. Якщо певна цитата приводиться не за першоджерелом (наприклад, автор А. цитує автора В.), в такому випадку слід давати посилання на працю автора А., вказуючи наступним чином: [Цит. за: 22, с. 45]. Якщо студент кілька разів підряд посилається на одне джерело, наступні посилання можна оформити таким чином: [там само, с. 46] або й без вказування сторінки, якщо попередня та наступна цитата розміщені на одній сторінці цитованого джерела. Якщо дається непряме посилання на кілька джерел, де міститься необхідна інформація, то таке посилання оформлюється наступним чином: [22; 31; 33], де 22, 31 та 33 – це номери джерел у Списку використаної літератури.

Посилання розміщується:

- безпосередньо після прямої цитати, яка береться в лапки, за умови, що авторський текст розміщений **перед** цитатою або вміщений всередині цитати:

(приклад: *Всі ці тлумачення можна звести до двох, умовно кажучи, шляхів окреслення соціології знання, які виділяються американським дослідником Е.Д.Маккарті: так званого «широкого підходу» і так званого «особливого підходу» [7, с. 2954];*

приклад: *«...філософема соціології знання першої половини ХХ віку, – відзначає О.Голіков, – були сформульовані під впливом трьох... тенденцій німецької думки ХІХ століття – марксизм, ніцшеанство та історицизм ...» [8, с. 18].);*

- після авторського пояснення прямої цитати, тобто, після вказівки на того, кому належить цитата:

(приклад: *«...філософема соціології знання першої половини ХХ віку були сформульовані під впливом трьох ключових тенденцій німецької думки ХІХ століття – марксизм, ніцшеанство та історицизм ...», – пише О.Голіков [8, с. 18].);*

- після імені автора джерела, що цитується непрямо:

(приклад: *Про соціологію знання як про часто згадувану, але слабо розвинуту галузь соціології згадує Н.Аберкромбі [7, с.452].);*

- після слів, яких стосується посилання або в кінці речення (фрази), якщо автор не може чітко визначити, якого саме конкретного слова стосується посилання:

(приклад: *Деякі автори [див.7] вказують на те, що попри часте згадування соціології знання, вона залишається слабо розвинутою дисципліною, для якої характерний невеликий обсяг емпіричних досліджень.*

приклад: *Н.Аберкромбі вказує на те, що попри часте згадування соціології знання, вона залишається слабо розвинутою дисципліною, для якої характерний невеликий обсяг емпіричних досліджень [див. 7].).*

Пунктуація при розміщенні посилань всередині тексту наступна: **всі** пунктуаційні знаки (крапка, кома, двокрапка, крапка з комою, знак питання, знак оклику) розташовуються **після** квадратної дужки, що закриває посилання, **без пропуску** (приклад: [7, с. 56].);), а знак «тире» відділяється **пропуском** (приклад: [7, с. 56] –).

Імена авторів, праці яких цитуються у курсовій роботі, слід подавати *впродовж* усієї роботи *однаково*, у такому вигляді: І.Прізвище (наприклад, Н.Аберкромбі, І.Бекешкіна). Поширеними помилками при вживанні імен є:

а) використання тільки прізвищ («Шелер» замість «М.Шелер»);

- б) повне написання імені («Макс Шелер» замість «М.Шелер», «Теодор Людвіг Візенгрунд Адорно» замість «Т.Адорно»);
- в) написання ініціалів після прізвища («Головаха Є.» замість «Є.Головаха»);
- г) неправильне відмінювання прізвищ («М.Дювержі», «М.Дювержою» замість невідмінюваного «М.Дюверже»; «К.Кнорр-Цетіні», «К.Кнорр-Цетіною» замість невідмінюваного «К.Кнорр-Цетіна»; «М.Салес-і-Ферре» замість «М.Салеса-і-Ферре» тощо);
- г) невірне вживання прізвищ соціологів-жінок, якщо прізвище не має виразного закінчення жіночого роду (наприклад, «Е.Свідлер», «Д.Ерв'ю-Лежер»).

Нормативні вимоги до бібліографічного оформлення змінюються раз на кілька років, але незмінно обов'язковими елементами залишаються:

1. Прізвище та ініціали автора (авторів).
2. Повна назва праці (включаючи додатки, які вказують на характер публікації: наприклад, «Курс лекцій», «Навчальний посібник», «Переклад з нім.», «Монографія» тощо).
3. Місце та рік видання (включно з назвою видавництва).
4. Кількість сторінок.

Всі ці дані містяться на одній з перших чи останніх сторінок публікації, тому загальною порадою для студентів, які здійснюють копіювання необхідного тексту, є не забувати робити копію тієї сторінки, яка містить бібліографічну інформацію, а також, за умови відсутності певних елементів у бібліографічному описі, фіксувати їх самому (дописувати від руки). За таких умов джерела можна буде використовувати навіть тоді, коли вимоги до бібліографічного опису зміняться.

Актуальні зразки бібліографічного опису наведені у додатку 5.

Особливості цитування Інтернет-джерел

Основні труднощі при цитуванні електронних (Інтернет) джерел можна поділити на дві групи:

- а) як здійснювати *бібліографічний опис* електронного джерела;
- б) як оформляти *посилання* на електронне джерело.

Обидві групи проблем пов'язані з тим, що чинний ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» в частині, що регулює оформлення електронних джерел інформації, не враховує достатньою мірою реалій практики застосування такого різновиду джерел вітчизняним користувачем. Мова про те, що держстандарт бере до уваги лише так звані матеріальні носії інформації (наприклад, аркуш паперу, паперовий блок, пластиковий диск), бібліографічне оформлення яких або саме виконується відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006, або первинно містить ті елементи, які були взяті до уваги при розробці згаданого стандарту. Тому не дивно, що у різноманітних методичних рекомендаціях з оформлення джерел, складених відповідно до держстандарту, описані електронні джерела лише такого типу, які є, фактично,

електронним тиражем, вміщеним на матеріальному носії (див. Додаток 5, рубрику «Електронні ресурси»).

Натомість, вітчизняний користувач частіше за усе має справу з віртуальним носієм інформації – а саме, зі сторінкою, відкритою за допомогою спеціальної програми (браузера), яка дозволяє здійснювати «вихід в Інтернет». Інформація, яка міститься на сторінці та виводиться на монітор користувача, дуже часто не є електронним тиражем матеріального носія. Тобто, навіть якщо на Інтернет-сторінці відтворено текст, який був опублікований у вигляді журнальної статті або книги, він повністю збігається з матеріальним (журнальним чи книжковим) варіантом лише у двох випадках:

а) електронний варіант є оригінал-макетом публікації (тобто, файлом, який був роздрукований та розтиражований у вигляді журналу чи книги у видавництві);

б) електронний варіант є файлом, що містить відскановані (або сфотографовані цифровим фотоапаратом) сторінки паперового джерела.

У всіх інших випадках користувач має справу зі зміненим (нерідко навіть спотвореним) в порівнянні з паперовим відповідником текстом, який існує *в такому вигляді* лише віртуально. Більше того, розвиток Інтернет-середовища призвів до того, що користувач все частіше має справу з текстами, джерелом яких є *саме* Інтернет-середовище та які, будучи перетворені у матеріальний варіант (наприклад, роздруковані за допомогою принтера), самі зазнають зміни чи навіть спотворення. Якраз оформлення такого різновиду джерел (тільки віртуальних, без матеріального відповідника) ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 не регулює. В такій ситуації користувачу доводиться самому здійснювати бібліографічний опис, але так, щоб він не суперечив вимогам до оформлення тих зразків, які держстандарт регулює.

Ще складнішим виглядає оформлення посилань на електронні (віртуальні) джерела, оскільки, відповідно до вимог, при цитуванні (особливо, при прямому) слід вказувати номер джерела у списку літератури до публікації та – обов'язково! – сторінку, яка цитується. Але далеко не кожне віртуальне джерело має поділ на сторінки (по суті, цілий великий текст може бути розміщений на одній Інтернет-сторінці). Як бути користувачеві?

Пропонуємо кілька загальних порад:

1. Якщо є можливість цитувати оригінал-макет публікації або її відсканований варіант (зазвичай зберігається у форматах .pdf та .djvu), то у списку літератури його можна оформити без вказівки на те, що він є електронним джерелом (так, як не вказується у списку літератури, що автор цитує інформацію не за самим джерелом, а за його ксерокопіями). Тобто, в такому випадку бібліографічний опис здійснюється відповідно до загальних правил та залежить від типу публікації (публікація з одним автором, двома авторами, продовжуване видання, автореферат, препринт тощо).
2. В тому випадку, якщо Інтернет-джерело має паперовий відповідник, але відрізняється від нього, цитується саме Інтернет-джерело з обов'язковою вказівкою на те, що це є електронний варіант та наводяться вихідні дані паперового джерела. Причому оформлення відповідного посилання в тексті залежить від того, як представлене цитоване джерело в Інтернеті. А саме:
  - а) за наявності поділу документа на Інтернет-сторінці на сторінки:

В тексті:

Розглядаючи творчість як конституювання нового, ніяк не можна оминати розгляду проблеми, яку російська дослідниця О.Шипунова назвала «генетичною» та яка пов'язана з «неясністю походження фонових знань (контекстів), функціональна значущість яких проявляється у факті передвизначеності смислової реакції (феномен передзнання)» [4, С. 258], тобто, звідки береться фон, ґрунт нашої творчості.

У списку літератури:

4. Шипунова О. Д. Проблемы современного образования: феноменология и технология творчества [Електронний ресурс] / О. Д. Шипунова // Инновации и образование. Сборник материалов конференции. Серия «Symposium», выпуск 29. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2003. – С.256–264. – Режим доступа до статті: http://anthropology.ru/ru/texts/shipunova/educinnov_32.html

б) за наявності поділу документа на Інтернет-сторінці на інші структурні елементи (наприклад, на параграфи):

В тексті:

Наступна думка свідчить, що Гусерлева онтологія за своєю суттю є онтологією свідомості: «буття свідомості, буття всілякого потоку переживання взагалі, хоч і неминуче модифікується внаслідок знищення речового світу, однак не заторкується ним у своєму власному екзистуванні... у всілякому потоці переживання... віднині виключаються певні впорядковані взаємозв'язки досвіду... Отже, для буття самої свідомості... немає необхідності в будь-якому реальному бутті, в бутті, яке представляє та підтверджує себе в міру усвідомлення за посередництвом з'яв» [2, §49].

У списку літератури:

2. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии [Електронний ресурс] / Э. Гуссерль / Пер. с нем. А. В. Михайлова. – М.: Дом интеллектуальной книги, 1999. – 336 с. – Режим доступа до книги : http://katrechkoglobal.ru/library/husserl/husserl_ideal_1.html

в) за відсутності поділу документа на Інтернет-сторінці на структурні елементи (тобто, суцільний текст) допускається, як виняток, вказування у посиланні тільки номера джерела у списку літератури:

В тексті:

По-друге, дещо перефразовуючи аргументацію сучасного німецького феноменолога К.Майєр-Драве, феноменологія показує «як на спонтанному нерегульованому рівні відбувається соціальне сенсоутворення, як... конкретні суб'єкти дій сприймають соціальний сенс та модифікують його в процесі сприймання» [1], а нам якраз і йдеться про формування соціального засобами індивідуального сприймання.

У списку літератури:

1. Мэйер-Дравэ К. Телесность и социальность. Феноменологические статьи по педагогической теории интер-субъективности (реферативный перевод)

[Електронний ресурс] / К. Мэйер-Дравэ // Топос. Философско-культурологический журнал. – 2000. – №2. – С. 51–78. – Режим доступу до журналу : <http://topos.chu-international.org/zine/2000/2/meyer-drawe.html> (однак, більш доцільно цитувати таке джерело непрямо із зазначенням у посиланні [див.1]).

3. Якщо на Інтернет-сторінці документ представлено як гіпер-посилання або архівний файл, при активації яких документ зберігається (відкривається) не у браузері, а на персональному комп'ютері користувача відповідною програмою (наприклад, Microsoft Word, Adobe Reader, DjVuViewer та інші), то такого типу документ слід оформляти наступним чином (та в посиланні вказувати відповідні цитовані сторінки):

Даниляк Р. П. Концептуальні підходи до пізнавальної та комунікативної взаємодії Я та Іншого : методологічний аналіз : Автореф. дис.... канд. філос. наук : 09.00.02 [Електронний ресурс] / Р. П. Даниляк; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Електрон. дан. (1 файл). – О., 2007. – 16 с. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2007/07drpima.zip>. – Назва з екрана.

4. В тому випадку, якщо Інтернет-джерело не має паперового відповідника, тобто, існує тільки як віртуальний Інтернет-документ, цитується саме Інтернет-джерело з обов'язковою вказівкою на те, що це є електронний варіант та наводяться вихідні дані за таким зразком:

В тексті:

До змісту психоаналітичного підходу також належить визнання потреби самовиражатися єдиним (чи, принаймні, найважливішим) джерелом творчості [див. 6].

У списку літератури:

6. Спинелли Э. Творчество и бытие: экзистенциально-феноменологический вызов психоаналитическим теориям художественного творчества [Електронний ресурс] / Э. Спинелли. – Режим доступу до статті: http://valery-159.narod.ru/psykhologi/psy/psy_015.htm. – Останній доступ: 2015. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

5. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Невід'ємною складовою курсової роботи є її усний відкритий (публічний) захист. Публічність захисту передбачає, що вхід в аудиторію, де він відбувається, доступний будь-кому охочому, а також те, що будь-хто із присутніх може поставити запитання до змісту чи форми курсової роботи. Метою відкритого захисту курсової є, в першу чергу, набуття студентами досвіду публічних виступів, відпрацювання аргументативних навичок в умовах, максимально наближених до реальних, а також засвідчення власної компетентності у темі, якій присвячена робота. Адже саме необхідність швидко та вичерпно відповідати на часом несподівані запитання (або передбачити можливі) змушує студента відповідально ставитися до виконання курсової роботи.

Захист курсових робіт відбувається у визначеній кафедрою день (II-III тиждень травня), у визначеній аудиторії, перед комісією із двох-трьох викладачів кафедри та у присутності всіх студентів відповідної групи. Бажаним є наявність на захисті керівників курсових робіт. Обов'язковою умовою допуску до захисту є позитивна рецензія керівника (тому дуже важливо дотримуватися узгодженого з ним графіка виконання роботи, щоб вчасно здати її на рецензування).

Для виступу студентові надається 5-10 хвилин часу. Впродовж цього часу рекомендується оголосити:

1. Тему роботи.
2. Прізвище керівника роботи.
3. Актуальність.
4. Ступінь розробки проблеми.
5. Мету й завдання.
6. Предмет та об'єкт.
7. Структуру роботи (кількість розділів та підрозділів, кількість сторінок та кількість джерел у Списку використаної літератури).
8. Отримані у роботі висновки.

Далі студентові ставляться запитання. Їхня кількість та форма не регламентуються. Досвід показує, що актуальні роботи зазвичай викликають запитання не лише від викладачів, які входять до комісії та зобов'язані з'ясувати міру компетентності виконавця, але й від інших слухачів. В будь-якому випадку, студентові слід давати короткі, чіткі відповіді по суті запитання.

Традиційно більшість запитань стосуються:

- тих складових курсової роботи, які зафіксовані у Вступі (мети, актуальності тощо);
- ключових понять, які використовує студент у роботі;
- значення тих чи інших ідей для сучасної ситуації в Україні або ж ступеня дослідженості праць того чи іншого автора українськими дослідниками.

У зв'язку з цим можна порадижити студентові при підготовці до виступу роздрукувати на окремих листках перелік ключових понять із визначеннями та список авторів, які займалися проблематикою, яка досліджується у курсовій. Це

суттєво допоможе швидко знайти необхідну відповідь на запитання та позитивно впливатиме на загальне враження від виступу.

Нарешті, останнім елементом захисту є оголошення викладачем, що входить до комісії, рецензії керівника курсової роботи. Бал за курсову роботу традиційно визначається на підставі зафіксованої в рецензії керівника оцінки за зміст та оформлення, а також оцінки комісії за дотримання формальних вимог та якість усного захисту.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Завідувачу
кафедри філософії, соціології
та релігієзнавства
доц. Дойчику М.В.
студента групи СЛ-31
Петренка Теодора Омеляновича

Заява

Прошу дозволити мені писати курсову роботу на тему «Роль інтелектуалів у соціології знання К.Маннгейма» і призначити науковим керівником доцента кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Даниленка О.І.

12.09.2017 р.

Підпис

Теми курсових робіт

1. Зміст і структура соціології в працях О.Конта.
2. Поняття соціального факту та «соціологізм» Е.Дюркгейма.
3. Соціологія релігії Е.Дюркгейма.
4. «Розуміюча соціологія» М. Вебера.
5. Соціологія релігії М. Вебера.
6. Політична соціологія М. Вебера.
7. Емпіричні дослідження міста в американській соціології першої половини ХХ ст.
8. Праця та управління в емпіричних проектах Чиказької школи.
9. Структура особистості в концепції Дж. Г. Міда.
10. Теорія соціальної структури та соціального простору П.Сорокіна.
11. Структурний функціоналізм та загальна теорія систем Т. Парсонса.
12. Теорія соціального конструювання реальності П. Бергера і Т. Лукмана.
13. Розвиток теорій комунікації: основні поняття та класифікація.
14. Концепції міста та урбанізації в американській соціології (20-60-ті рр. ХХ ст.).
15. Формування макросоціологічного підходу до вивчення сім'ї в соціології.
16. Концепції праці в американській соціології (20-60-ті рр. ХХ ст.).
17. Проблеми соціального життя українського суспільства в полемічній літературі кінця ХVI – п.п. ХVII ст.
18. Соціокультурні процеси в Україні ХVII – початку ХІХ ст. та їх роль у розвитку національної свідомості.
19. Дослідження народної творчості в ХІХ ст. та її вплив на формування української соціологічної думки.
20. Конституціоналізм та федералізм М. Драгоманова.
21. Мова і мислення у творчості О. Потебні.
22. Соціологічні погляди І. Франка.
23. «Генетична соціологія» М. Грушевського.
24. Соціологічне обґрунтування теорії права в творчості Б. Кістяківського.
25. Соціально-філософські погляди М. Шаповала.
26. Сутність та основні засади державотворчої концепції В. Липинського.
27. Проблеми й стан дослідження релігії у сучасній українській соціології.
28. Концепція етногенезу М. Шаповала.
29. Політична соціалізація особи.
30. «Нігілізм» як культурно-історичний феномен молодіжної свідомості і поведінки.
31. Молодіжна політика: теорія і практика.
32. Молодіжний екстремізм: причини і наслідки.
33. Вплив сім'ї на формування життєвих стратегій і самовизначення молоді.
34. Динаміка релігійних процесів у сучасному українському суспільстві: соціологічний аспект.
35. Екуменічні процеси в сучасному світі.
36. Релігійний конфлікт як форма культурно-цивілізаційного протистояння «Схід – Захід».
37. Секуляризаційні процеси в сучасному світі.
38. Освіта як соціальний інститут.
39. Освіта як фактор соціальної мобільності.
40. Етнічні стереотипи як об'єкт соціологічного аналізу.
41. Мова як фактор формування етнічної ідентичності особистості.
42. Міграції як просторова самоорганізація населення.
43. Зовнішня трудова міграція в сучасному українському суспільстві.

44. Деструктивні фактори процесу соціалізації молоді у сучасному суспільстві.
45. Вплив макросередовища на конфліктність малих груп.
46. Роль формального й неформального лідерів у ліквідації конфліктів малих груп.
47. «Сучасне» батьківство: стереотипи та новітні тенденції.
48. Конфлікти в трудовому колективі та шляхи їх врегулювання.
49. Вплив сім'ї на формування трудового потенціалу молоді.
50. Професійна кар'єра як форма соціальної мобільності в трудовій організації.
51. Масова культура в сучасному соціальному житті.
52. Мова як елемент етнічної самосвідомості.
53. Міжетнічні конфлікти та їх специфіка.
54. Акультураційні стратегії в сучасному світі.
55. Соціальна діагностика професійної орієнтації учнівської молоді.
56. Соціальна діагностика конфліктного потенціалу малих груп.
57. Методологія якісного соціологічного дослідження: метод фокус-групового інтерв'ю.
58. Тенденції розвитку сім'ї в сучасній Україні.
59. Формування і трансляція гендерних стереотипів у ЗМІ.
60. Проблеми трудової адаптації молоді.
61. Роль ЗМІ в політичному житті суспільства.
62. Гендерний вимір громадсько-політичного життя в Україні.
63. Вплив політичної еліти на суспільно-політичне життя в сучасній Україні.
64. Гендерна стереотипізація сімейних ролей.
65. Девіантне батьківство/материнство як соціальне явище.
66. Роль соціальних інститутів суспільства у формуванні соціально-економічної поведінки населення.
67. Роль ЗМІ у розбудові громадянського суспільства в Україні.
68. Громадські організації в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку.
69. Історичні передумови формування етнічної структури України.
70. Паблік рілейшнз як соціальний інститут.
71. Особливості розвитку соціального інституту PR в Україні.
72. Середній клас в соціальній структурі суспільства.
73. Соціальний портрет українського середнього класу.
74. Андерклас в соціальній структурі суспільства.
75. Гендерний поділ праці як підґрунтя стратифікації.
76. Гендерний вимір громадсько-політичного життя в Україні.
77. Гендерна і вікова нерівності у працевлаштуванні в сучасному українському суспільстві.
78. Бідність та соціально-економічна нерівність в сучасному світі.
79. Нетрадиційні форми шлюбу та гендерний поділ влади у них.
80. Особливості гендерної соціалізації в сім'ї.
81. Сучасні міграційні процеси в пострадянському просторі.
82. Рівень життя як критерій диференціації суспільства.
83. Поняття соціальної стратифікації в соціології П. Сорокіна.
84. Поняття соціального простору: П. Сорокін та П. Бурдьє.
85. Соціальна нерівність і влада.
86. Функції і дисфункції бюрократії в сучасному суспільстві.
87. Соціально-економічна структура населення України: освітньо-професійний вимір.
88. Проблеми емпіричного виміру соціальної стратифікації та соціальної мобільності
89. Соціогрупова ідентифікація та формування соціальних якостей особистості.
90. Культура і соціальна структура.
91. Специфіка соціокультурних процесів в Україні.
92. Елітарна, народна і масова культура: конфлікт і взаємний вплив.
93. Мова як елемент етнічної самосвідомості.
94. Проблема мовної самоідентифікації у поліетнічному середовищі.

95. Гендерні відмінності культурно-дозвіллевих практик.
96. Ціннісні пріоритети студентської молоді.
97. Раціональні та моральні домінанти культурно-історичних епох.
98. Культура і цивілізація в епоху постмодерністських перетворень.
99. Природа символічної культури та її регулятивні функції.
100. Національна культура: поняття, символи, канон.
101. Культурний процес: поняття, види, функції.
102. Джерела, чинники та наслідки сучасних культурних змін.
103. Вільний час і всебічний розвиток особистості.
104. Вплив масової комунікації на соціальні процеси.
105. Масова комунікація та соціальне управління.
106. Масова комунікація як соціальний процес.
107. Комунікативний акт як складова масово-комунікативної діяльності.
108. Методи інформаційного впливу на аудиторію.
109. Комунікація української молоді в соціальних Інтернет-мережах.
110. Особливості аудиторії українських інтернет-видань.
111. Взаємодія засобів масової комунікації та політики.
112. Вплив соціальних мереж на формування громадської думки.
113. Новітні тенденції комунікації в віртуальному середовищі.
114. Реклама як особливий вид масової комунікації.
115. Телебачення та радіо як об'єкт соціологічного дослідження.
116. Суб'єкт політичного життя.
117. Колективні суб'єкти політики.
118. Владні аспекти гендерних комунікацій.
119. Суспільство як система владних комунікацій.
120. Соціологія політики: проблеми міждисциплінарної галузі.
121. Історичні етапи соціології політики.
122. Соціологія політики: специфіка розвитку в Україні.
123. Політичний простір як сфера досліджень в соціології.
124. Ступінь солідарності та інтеграції в економічних відносинах.
125. Структура цінностей як мотивів економічної діяльності.
126. Ціннісні орієнтації молоді в українському суспільстві як мотиви економічної діяльності.
127. Види та механізми формування економічних відносин.
128. Механізми регуляції господарської поведінки.
129. Мотивація трудової діяльності в українському суспільстві.
130. Задоволення людини працею в українській економіці.
131. Роль реклами у формуванні попиту.
132. Гендерні особливості сприйняття реклами.
133. Соціальна відповідальність в економічних відносинах.
134. «Суспільство споживання» та його соціальна структура.
135. Гендерні стереотипи економічної поведінки.
136. Етнокультурні стереотипи економічної поведінки.
137. Роль нематеріального капіталу в структурі економіки.
138. Причини та рівень безробіття у сучасному українському суспільстві.
139. Роль економічних факторів у формуванні середнього класу в Україні.
140. Роль соціального капіталу у структурі економічних відносин.
141. Гендерні особливості безробіття в українському суспільстві.
142. Жінка та чоловік у бізнесі: гендерні стереотипи.
143. Чинники розвитку тіньової економіки в Україні.
144. Соціологія права як науковий напрям.
145. Сфера дослідження соціології права.
146. Право як колективне уявлення у соціології Е. Дюркгейма.

147. Соціологія права М. Вебера.
148. Концепція «живого права» Є. Ерліха.
149. Цінність права у соціології Б. Кістяківського.
150. Соціальні зв'язки і право у теорії С. Дністрянського.
151. Соціальна ефективність права.
152. Правова соціалізація особистості.
153. Соціологія девіантної поведінки і злочинності.
154. Соціально-трудова відносина як вид соціальних відносин.
155. Ціннісні орієнтації працівників у сфері трудової діяльності.
156. Дослідження механізму трудової мотивації у соціології.
157. Сучасні концепції стимулювання.
158. Конфліктні ситуації в трудовому колективі та шляхи їх врегулювання.
159. Особистісний потенціал працівника: проблеми його формування та розвитку.
160. Соціологічні аспекти трудової міграції.
161. Вплив сім'ї на формування трудового потенціалу молоді.
162. Професійне самовизначення як прояв соціальної зрілості підростаючої особистості.
163. Професійна кар'єра як форма соціальної мобільності в трудовій організації.
164. Соціально-психологічний клімат в трудовому колективі і його вплив на ефективність і якість праці.
165. Ставлення працівника до праці як показник його трудової та соціальної активності.
166. Проблеми трудової адаптації молоді.
167. Корпоративна культура і ефективність виробництва.
168. Ефективність робочого часу: теорія і практика.
169. Соціологічні теорії релігії
170. Сучасна модель державно-церковних відносин в Україні.
171. Дослідження релігійності в Україні.
172. Соціологічні концепції релігійності.
173. Місце релігії в житті сучасного українця.
174. Релігійна свобода та толерантність в сучасній Україні.
175. Сучасний релігійний фундаменталізм: тенденції та ризики.
176. Проблеми сучасного релігійного радикалізму та екстремізму.
177. Вплив релігії на гендерні стереотипи.
178. Глобалізаційні процеси та релігія.
179. Аспекти освітньої нерівності в сучасній Україні.
180. Сучасні соціологічні концепції освіти.
181. Бюрократичний характер інституту освіти.
182. Труднощі реалізації соціальних функцій освіти в сучасній Україні.
183. Аналіз основних концепцій освітньої нерівності.
184. Аналіз студентства як соціальної групи.
185. Ключові освітні проблеми студентської молоді в сучасній Україні.
186. Стан та динаміка викладацького складу освітніх закладів України.
187. Ключові соціальні проблеми освітніх реформ в сучасній Україні.
188. Соціальні ризики сучасної глобальної освіти.
189. Соціальні фактори туристичної привабливості України.
190. Аналіз сучасних соціологічних підходів до явища туризму.
191. Соціальні фактори появи масового туризму.
192. Оцінка негативного соціального ефекту сучасного масового туризму.
193. Соціальний зміст понять туриста та туризму.

Орієнтовні варіанти назви курсової роботи:

„Роль інтелектуалів у соціології знання К.Маннгейма”

„Поняття тотальної ідеології в соціології знання К.Маннгейма”

„Співвідношення ідеології, утопії та реалістичного мислення в концепції К.Маннгейма”

„Інтелектуали як носії реалістичного мислення з позиції соціології знання К.Маннгейма”

Орієнтовний план курсової роботи: Вступ, два розділи, шість підрозділів, Висновки, Список літератури. Розділи та підрозділи наступного змісту:

1. Проект соціології знання:

а) підготовчий етап формування концепції;

б) поняття «буттєво-зв'язаного» мислення;

в) вплив марксистської інтелектуальної традиції на соціологію знання К.Маннгейма.

2. Ключові ідеї праці «Ідеологія та утопія»:

а) поняття та різновиди ідеології;

б) особливості утопічного мислення;

в) роль інтелектуалів у подоланні ідеології та утопії.

Основною проблемою, яка підійматиметься у курсовій роботі, є роль, яку можуть зіграти інтелектуали в соціальній спільноті, стиль мислення якої визначається так званою «тотальною ідеологією». Оскільки в сучасному світі знову загостилися суперечності між різними спільнотами, що зумовлені відмінностями ідеологій, саме інтелектуали можуть сприяти вирішенню чи, хоча б, послабленню такого протистояння.

В роботі на основі концепції К.Маннгейма (головним чином, його праці «Ідеологія та утопія»), як передбачається, буде здійснено аналіз таких особливих різновидів мислення, як ідеологія та утопія. Буде встановлено, що і перша, і друга пов'язані зі спотворенням картини світу, яке необхідне для виживання спільноти-носія певної ідеології або утопічного образу дійсності. В роботі доводитиметься, що лише реалістичне мислення інтелектуалів, яке єдине не вкорінене в соціальних умовах, здатне запропонувати адекватну картину світу та послабити ідеологічне протистояння соціальних груп.

Окрім праць К.Маннгейма, у роботі планується використання публікацій у журналах «Філософська і соціологічна думка», «Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Реферативный журнал. Серия 8. Наукведение» та «...Серия 11. Социология», «Социология: методология, методы, математические модели», «Credo new: Теоретический журнал»; робіт П.Рікера; а також Інтернет-джерел.

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра філософії, соціології та релігієзнавства

КУРСОВА РОБОТА

з «Соціології знання»

на тему

«Роль інтелектуалів у соціології знання К.Маннгейма»

Студента II курсу, групи СЛ-31
напряму підготовки
054 «Соціологія»
Петренка Т.О.

Керівник: доцент кафедри філософії,
соціології та релігієзнавства, доцент,
кандидат філософських наук
Даниленко О.І.

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Івано-Франківськ - 2017 рік

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Проект соціології знання	6
1.1. Передумови формування позиції К.Маннгейма	6
1.2. Поняття «буттєво-зв'язаного» мислення	9
1.3. Ідеологія та утопія як предмет соціології знання	12
Розділ 2. Різновиди мислення та їхня оцінка	16
2.1. Ідеологія та утопія як «неістинні» різновиди мислення	16
2.2. Реалістичне мислення інтелектуалів та проблема релятивізму	21
2.3. Сучасна оцінка маннгеймової соціології знання	25
Висновки	29
Список використаної літератури	31

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ
ДЖЕРЕЛ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ У ДИСЕРТАЦІЇ, І СПИСКУ
ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ В АВТОРЕФЕРАТІ**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14). 2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К. : Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59). 3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України ; т. 1). 4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична» ; вип. 1). 2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11). 3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.

Три автори	1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — XLIII, 265 с.
Чотири автори	1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ «Украгропромпродуктивність», 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи). 2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогащ, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).
П'ять і більше авторів	1. Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина І. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с. 2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія «Формування здорового способу життя молоді» : у 14 кн., кн. 13).
Без автора	1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. — К. : Грані-Т, 2007. — 119 с. — (Грані світу). 2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с. 3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ — початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К. : Грані-Т, 2007. — 190, [1] с. 4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб.наук.праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці : Рута, 2007. — 310 с.
Багатотомний документ	1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007— .— (Джерела з

	<p>історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573, [1] с.</p> <p>2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2005— .— (Серия «Нормативная база предприятия»).</p> <p>Т. 1. — 2005. — 277 с.</p> <p>3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006— .— (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4).</p> <p>4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. — Х. Право, 2002— .—</p> <p>Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с.</p> <p>5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир : Полісся, 2006— .— (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с.</p> <p>6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ «КПІ», 2006. — 125 с.</p>
<p>Матеріали конференцій, з'їздів</p>	<p>1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с.</p> <p>2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с.</p> <p>3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К. : Асоц. укр. банків, 2000. — 117 с. — (Спецвип.: 10 років АУБ).</p> <p>4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН</p>

	<p>України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, XIII, [2] с. — (Ресурс 2000).</p> <p>5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. — Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. — 215 с.</p> <p>6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.</p>
Препринти	<p>1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. — Х. ННЦ ХФТИ, 2006. — 19 с. — (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т» ; ХФТИ 2006-4).</p> <p>2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</p>
Депоновані наукові праці	<p>1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. — М., 2002. — 110 с. — Деп. в ВИНИТИ 13.06.02, № 145432.</p> <p>2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. — М., 2002. — 210 с. — Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.</p>
Словники	<p>1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1] с.</p> <p>2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с.</p> <p>3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с.</p>

	<p>4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.</p>
Атласи	<p>1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. — / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. — К. : Варта, 2006. — 217, [1] с.</p> <p>2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. — 2-ге вид., розшир. та доповн. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 218 с.</p> <p>3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х. : Ранок, 2005. — 96 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).</p> <p>2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи).</p> <p>3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74 с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).</p>
Стандарти	<p>1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).</p> <p>2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України).</p>

	<p>3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. — [Чинний від 2007-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 18 с. — (Національний стандарт України).</p>
Каталоги	<p>1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ «Леонорм-стандарт, 2006— . — (Серия «Нормативная база предприятия»). Т. 5. — 2007. — 264 с. Т. 6. — 2007. — 277 с.</p> <p>2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с.</p> <p>3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. — [Суми : Унів. кн., 2003]. — 11 с.</p> <p>4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. — Донецк : Лебедь, 2005. — 228 с.</p>
Бібліографічні показники	<p>1. Куц О. С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с.</p> <p>2. Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потлань О. С.]. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11 с. — (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).</p>
Дисертації	<p>1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. — К., 2005. — 276 с.</p>

<p>Автореферати дисертацій</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с. 2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 «Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. Технології» / Нгуен Ші Данг. — К., 2007. — 20 с.
<p>Авторські свідоцтва</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. А. с. 1007970 ССРСР, МКИ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
<p>Патенти</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК⁷ Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В.И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. – № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).
<p>Частина книги, періодичного, продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38. 2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17. 3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. — 2007. — № 1. — С. 39—61. 4. Ма Шуїн Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуїн // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 5. — С. 12—14. 5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2007. — № 1. — С. 25—29. 6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ;

	<p>пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т. 2, № 2. — С. 13—20.</p> <p>7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291.</p> <p>8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. — Х., 2007. — С. 33.</p> <p>9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ—початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. — Х., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів ІІІ—ІV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. — 80 Min / 700 MB. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика) — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000.— Назва з контейнера.</p> <p>2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. — К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. — (Всеукр. перепис населення, 2001). — Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул. екрану.</p> <p>3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — С. 43. — Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm</p>

Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

3. У списку опублікованих праць здобувача, який наводять в авторефераті, необхідно вказати прізвища та ініціали всіх його співавторів незалежно від виду публікації.

Рекомендації наведені у Наказі ВАК України №63 від 26.01.08 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гараніна Г.Г. Західно-європейська філософія XIX століття. Методичні вказівки до виконання курсової роботи / Г.Г.Гараніна. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. – 20 с.
2. Даниляк Р.П. Методичні рекомендації з підготовки курсових робіт: Для студентів напряму 0301 «Філософія» / Даниляк Р.П. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. – 40 с.
3. Даниляк Р.П. Написання курсової роботи: методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 033 «Філософія» / Ростислав Даниляк. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. – 44 с.
4. Дойчик М.В. Методичні рекомендації з підготовки бакалаврських, дипломних та магістерських робіт : Для студентів напряму 0301 «Філософія» / М.В.Дойчик. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. – 40 с.
5. Зразки бібліографічних описів [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://hirurgiya.com.ua/avtoram_dstu_gost_7.1.206.html. – Останній доступ: 2015. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
6. Куликович Т.О. Основы научного цитирования : метод. пособие для студентов и магистрантов, обучающихся по спец. 1–23 01 04 «Психология» / Т.О.Куликович. – Минск : БГУ, 2010. – 58 с.
7. Філософія: освітньо-професійний комплекс: напрям підготовки 0301 – філософія, спеціальність філософія (6.030100; 7.030101; 8.030101) : навч.-метод. посібник / Упоряд. : А.Є.Конверський, В.І.Лубський, Т.Г.Горбаченко та ін. / За ред. А.Є.Конверського. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 464 с.